آثار نفیسه

اثر

سلیمان فائق

عن طلبة دار التعلیم

معارف نظارت جلیله‌سنك رخصتیله طبع اولنمشدر

درسعادت

(محمود بك) مطبعه‌سی — باب عالی جوارنده ابو السعود
جاده‌سنده نومرو ۷۲

۱۳۰۵

آثار نفیسه

بسم الله الرحمن الرحيم

حمد و ثنای بیشمار انسانلری علم و ادبله مکرم قیلان جناب فیاض پروردکاره وهزاران هزار صلاة وسلام انهاج طریق مستقیم ایدن حضرت سید الابراره وترضیه وتحیات دخی آل واصحاب اخیاره شایان وسزاواردر.

پادشاه فضائلپناه وشهریار معارف اکتناه غازی سلطان عبدالحمید خان افندمزك تزاید مجد وشوکت وتوافر عمر وعافیت همایونلری دعای واجب الاداسی فریضهٔ ذمت عبودیتمزدرکه بزم کبی نورسیدکانك تحصیل علم

وادب ایلرایچون اکمال بیورمقده اولدقلری وسائل حسنه مشهود عیون افتخاردر.

سایهٔ کرامتوایهٔ حضرت ملوکانه‌ده همت استاد ایله برایکی سنه‌دن عبارت اولان مدت قلیله‌ده رفقای مکتبمله مجتمعاً کتب ادبیهٔ عربیه‌دن خیلی آثار مرغوبه ترجمه وتحریر ایله ساحهٔ مطبوعاته چیقارمغه موفق اولدیغمز کبی اشبو رساله‌یی دخی منفرداً تحریره مبادرت ایلدم.

رساله‌نك مأخذی نهج البلاغه وموارد الادب وکشکول بهاء الدین عاملی ودیوان ابن خفاجه کبی کتب معتبره اوله‌رق مندرجاتی دخی امام علی وامام شافعی حضراتیله بعض بلغا وشعرانك توحید ومناجات باری ایله اخلاق حسنه وآداب مستحسنه‌یه دائر بعض مقالات علیه‌لری اولدیغندن لطف حقدن مأمولدرکه مظهر رغبت مطالعین اوله.

وبالله التوفیق

حضرت امام علینك بر خطبهٔ بلیغه‌لری

(الحمدلله الذی لم تسبق له حال حالا فیکون اولاً قبل ان یکون آخرا و یکون ظاهراً قبل ان یکون باطنا وکل سمیع غیره یصم عن لطیف الاصوات ویصمه کبیرها ویذهب عنه مابعد منها)

حمد وثنا اول ذات اجل واعلایه سزا و احرادرکه انك ایچون بر زمان دیگر زمانی سبقت ایتمامشدر حتی آخر اولمزدن مقدم اول وباطن اولمزدن اول ظاهر اولسون یعنی انك آخر واول و باطن وظاهر اولمسی برلکده اولوب اولیت و آخریتی وظاهریت وباطنیتی بیننده زمان سابق دکلدر وانك غیری اولان هر بر سمیع. اصوات لطیفه‌یی ایشتمز. واصوات کبیره انی اصم ایدر. واصواتدن بعید اولانه‌ده سمعی یتشمز.

(وکل بصیر غیره یعمی عن خفی الالوان ولطیف الاجسام وکل ظاهر غیره غیر باطن وکل باطن غیره غیر ظاهر)

وواجب الوجودك غیری هر بر بصیر. الوان خفیه‌یی واجسام لطیفه‌یی مشاهده ایده‌من وانك غیری هر بر ظاهر باطن دکل وهر بر باطن ظاهر دکلدر.

(لم یخلق ماخلقه لتشدید سلطان ولاتخوف من عواقب زمان

ولا استعانة على ند مشاور ولاشريك مكاثر ولاضد منافر ولكن خلايق مربوبون وعباد داخرون)

الله تعالى حضرتلری خلق ایتدیکی شیئی نه کندی قهر وغلبه سنی تشدید وتحکیم ایچون ونه ده عواقب زماندن خوفندناشی ونه کندیسنه بکزر برمشاوری اولوبده اومشاور علیهنه ونه ده برشریك معارضی ویا برضد منافری اولوبده انلر اوزرینه استعانه ایتمك ایچون خلق ایتمامشدر . بلکه جمیعاً مخلوقات ذات اجل واعلی نك ربوبیت قاهره سی تحتنده خوار وحقیر وعباد پرتقصیردر.

(لم یحالل فی الاشیاء فیقال هو فیها کائن ولاینأ عنها فیقال هو منها باین)

ذات اقدس متعال اشیایه حلول ایتمامشدرکه حتی او اشیاده کائندر دینلسون واشیادن بعید دخی اولمامشدرکه اندن آیریدر دیمك جائز اولسون.

(لم یؤده خلق ما ابتدأ ولا تدبیر ماذرأ ولاوقف به عجز عما خلق ولاولجت علیه شبهة فیما قضی وقدر بل قضاء متقن وعلم محکم وامر مبرم. المأمول مع النقم. المرهوب مع النعم)

ابتداءً ایجاد ایتدیکی شیلرك خلق وتکوینی وخلقنك تدبیری انی عاجز قیلمامش و خلق ایتدیکی شیلرك هیچ بریسنده اقتدارسزلق کندوسنه طاری اولمامشدر. وقضا وتقدیر ایتدیکی شیده کندینه برشبهه دخی دخول ایتمامشدر بلکه انك قضاسی

قضاء متقن وعلمی علم محکم وامری امر مبرمدر. باری تعالی حضرتلری قهر ونقمتیله برابر مأمولدر یعنی کرم ولطفی امل اولنور واحسان ونعمتیله برابر مرهوبدر یعنی فضل ونعمیله برابر سخط وغضبندن قورقیلور.

امیرالمؤمنین علی کرم الله وجهه حضرتلرندن بردلتشنهٔ زلال معرفت استدعای وعظ ونصیحت ایلمکله حضرت امام همام اول جویندهٔ بند حکمت بندك سامعهٔ اذعانی شو وجهله مشنفساز بیوردلرکه:

﴿ کشکول بهاءالدین عاملیدن ﴾

لاتکن ممن یرجوالآخرة بلا عمل. ویرجوالتوبة بطول الامل. یقول فی الدنیا بقول الزاهدین. ویعمل فیها بقول الراغبین.

سن اول کروهدن اولمه‌که انلر آخرتك سعادت سرمدیه‌سنی اعمال صالحه وعبادات خالصه سز مأمول ایدرلر وطول امل ایله برابر ذنوب سابقه‌لریچون ایتدکلری توبه‌نك قبولنی امیدایلرلر ودنیاده زاهدلرك قولیله کویااولوب راغبلرك سوزیله عامل اولورلر.

ان اعطی منها لم یشبع. وان منع لم یقنع. ینهی ولاینتهی

وزخارف دنیادن کندیلرینه اعطا اولنان حظ وفیره طویمازلر وکندیلردن تنعمات دنیویه

ويأمر بما لا يأتي . يحب الصالحين ولا يعمل عملهم و يبغض المذنبين وهو احدهم .

ممنوع اولور ايسه بولندقلرى حاله قناعت ايلمزلر وامور منكره دن غيريلرى نهى ايدوب كنديلرى او نهى ايله منتهى اولمازلر . وايشلمدكلرى اعمال حسنه ايله آمر اولورلر . وصلحاى امته محبت ايليوب انلرك اعمال صالحه لرينى ايشلمزلر . وكنديلرى ارتكاب ذنوب ايلدكلرى حالده مذنبلره بغض وعداوت ايدرلر .

يكره الموت لكثرة ذنوبه ويقيم على مايكره الموت له . ان سقم ظل نادماً وان صح أمن لاهياً

وذنوب وسيآتلرينك كثرت و وفرتندن طولايى مونى كريه كوررلر . واولومى نفسلرينه چركين كوسترن معاصى يه مصر اولورلر . خسته لكه كرفتار اولدقلرى وقتده نفس وهوايه تبعيتله اوقاتكذار اولملرينه نادم . ونعمت صحتله متنعم اولدقلرى زمانده لهو ولعبه مداوم وملازم اولورلر .

يعجب بنفسه اذا عوفى ويقنط اذا ابتلى ان اصابه بلاء دعا مضطرا . وان ناله رخاء اعرض مغترا

عافيتده اولدقلرى وقتده مسرور وفرحناك اولوب مبتلا اولدقلرى هنكامده يأس ونوميديده بولنورلر . وكنديلرينه بلا اصابت ايدرسه كمال اضطرار ايله جناب

حقـه دعا ایدرلر • ووسعت حاله نائل اولدقلری وقتـده اول حال سریع الزواله مغرور اولهرق دعادن اعراض ایدرلر •

تغلبه نفسـه على مایظن ولا یغلبها على مایستیقن .

ظن ایتدکلری شیده نفسلری کندیلره غالب اولور . ویقین حاصل ایتدکلری شیده انلر نفسلرینه غالب اولهمازلر •

ان استغنى بطر وفتن . وان افتقر قنط ووهن . یقصر اذا عمل . ویبالغ اذا سـال . ان عرضت له شهوة اسلف المعصیة وسوف التوبة .

کندیلره استغنا حاصل اولورسه مست صهبای غرور اولوب خندان وشـادان اولورلر واوحالت بی بقا کندیلرینه بغایت دلپسند اولمغله کمال درجه پسند ایدرلر • واکر کرفتار فقر وفاقه اولورلرسه مأیوس وضعیف قالورلر . برایش ایشلدکلری وقتده تقصـیر و برکیمسـهدن برحاجت دیلدکلری زمانده مبالغه ایدرلر . کندیلره بر آرزو عارض اولورسـه معصـیتی تعجیل توبه یی تسـویف ایلرلر •

وان عرته محنة انفرج عن شرائط الملة یصف العبر ولا یعتبر ویبالغ فی الموعظة ولا یتعظ .

بر محنت طـاری اولورسـه شرائط ملتدن آیریلوب صبر ایلمزلر . موجب عبرت اولان شـیلری

وصف ايدوب كنديلر عبرت المزلر موعظه‌ده مبالغه ايدوب كنديلر متنصح اولمزلر .

فهو بالقول مدل . ومن العمل مقل . ينافس فيما يفنى ويسامح فيما يبقى .

قوللرنده ادلال ايدوب خالق اوصانديررلر لكن اعمال صالحه‌يى تقليل ايدرلر فانى اولان شيده منافسه . باقى اولان شيده مسامحه ايلرلر .

يرى الغنم مغرما . والغرم مغنما يخشى الموت . ولايبادر الفوت .

شايان اغتنام اولان محاسنى ثقلت . ثقلت تبابحى سزاوار غنيمت كوررلر . موتدن خوف ايدرلر فوت اوله‌جق امر خيره مسارعت ايتمزلر

يستعظم من معصية غيره مايستقل اكثر منه من نفسه ويستكثر من طاعته مايحتقره من طاعة غيره .

كنديلرندن صادر اولان معاصى غيريلرك عصياندن اكثر اولديغى حالده كنديلر بنك كناهلرينى استصغار وانلرك معصيتنى استعظام ايلرلر . غيرك طاعتلرينى حقير كوروب كندى طاعتلرينى استكثار ايدرلر .

فهو عن الناس طاعن . ولنفسه مداهن اللهو مع الاغنياء ، احب اليه من الذكر مع الفقراء .

واوكيمسه‌لر ناسه طعن ايدوب كندى نفسلرينه مداهنه ايلرلر . واغنيا ايله لهو ولعب ايتمك فقرا ايله ذكر الله ايلمكدن كنديلر ينه دها زياده سوكيلى اولور . غيرى

يرشـد غيره . و يغوى نفسه .

ارشـاد نفسـلرينى اضلال واغوا ايدرلر .

فهو يطـاع و يعصى . و يسـتوفى ولا يوفى و يخشى الخلق فى غير ربه . ولايخشى ربه فى خلقه .

ومطاع اولدقلرى حالده عصيانده بولنورلر حقلرينى تماماً اسـتيفا ايدوب ناسك حقوقنى ايفا ايتمزلر وخلقـدن خوف وخشيت ايدوب بارى تعالىدن قورقمازلر . انتهى

حضرت امام شافعى رضى عنه البارينك برمناجاة عارفانه‌لرى

موارد الابدن

اليك اله الخالق ارفع حاجتى
وان كنت ياذا المن والجود مجرما
فمازلت ذا عفو عن الذنب لم تزل
تجود وتعفو منةً وتكرما
فلما قسى قلبى وضاق مذاهبى
جعلت رجائى نحو عفوك سلما

اى مخلوقاتك الهى اولان ذات اجل واعلى . واى صاحب من وجود اولان بارى تعـالى . بن هرنقدر مجرم وكنهكار ايسـه‌مده حاجاتمى سنك دركاه الوهيتنه رفع ايدرم . زيرا بن ارتكاب ذنوب ومعاصيده دائم اولديغم كبى سن دخى دائمـا تكرماً ومنةً عفو وجود ايله معامله ايلرسن . و قلبم مغموم اولوب طرق معيشتم طارلشديغى هنكامده

تعاظمنی ذنبی فلما قرنته
بعفوك ربی كان عفوك اعظما
فان تعف عنی تعف عن متمرد
ظلوم غشوم لا یزال مآثما

رجامی سنك عفوك جانبنه سلم اتخاذ ایتدم •

ای بنم معبودم • ایشلدیکم ذنوب بکا تعاظم ایلدیکی زمان سنك عفو ومغفرتنه قرین قیلدمده عفو ومرحمتك ذنوب وسیآتمدن اعظم اولدی •

اکر بنم سیآتمی تکرماً عفو بیوررسه‌ك ظلوم وغشوم اولوب هردم کنهکارلقده ثابت اولان بر متمردك کناهنی مغفرت ایتمش اولورسن •

وان تنتقم منی فلست بآیس
ولو ادخلت نفسی بجرمی جهنما
فجرمی عظیم من قدیم وحادث
وعفوك ربی منه اعلی واجسما

اکر سن بندن اخذ انتقام ایدوب نفسمده جرم وکناهی سببیله دوزخه ادخال اولنور ایسه‌ده مأیوس اولمم •

ای عفو وکرم صاحبی اولان باری تعالی . بنم قدیم وحادث اولان جرمم عظیم . وسنك عفو ومرحمتك اندن دها عالی وجسیمدر •

جناب علی المرتضی کرم الله وجهه حضرتلرینك هر کلمه‌سی
بر جوهر گرانبهادن دها عالی و دها قیمتدار اولان برنظم
حکیمانه‌لریدر

﴿ موارد الادبدن ﴾

ان القناعة عز للذی صنعا
والحرص بالذل مقرون لمن طمعا
لاتجز عن لشیء فات مطلبه
فما یرد لشیء فات من جزعا

قناعت محسن ومعطی اولان
کیمسه‌یه سبب عزت • وصاحب طمع
اولان کیمسه‌نك حرصی مقرون
ذلتدر •
سن فوت اولان مطلب ایچون
جزع وفزع ایتمه زیرا فوت اولان
برشیئی حزن وتلاش ایدن کیمسه
رد ایده‌مز

لاتفشین لسر انت مودعه
فالحر لیس بخوان اذا ودعا
ضع الجمیل ولو فی غیر موضعه
فلا یضیع الجمیل اینما وضعا

وسکا ودیعه ایدیلان سری
افشا ایتمه • زیرا حر واصیل اولان
کیمسه کندیسنه مودوع اولان
شیئه خائنلك ایلمز • سن فعل جمیلی
موضع ومقامنك غیریده اولسه بیله
ایشله‌ زیرا فعل جمیل نره‌یه موضوع
اولورسه اولسون ضایع اولمز •

واصحب اخا العلم والآداب تحظ بها
فانما المرء معروف بمن تبعا

ای قابل نصیحت اولان انسان ! سن صاحب علم وادبه مصاحب اولکه حتی علم وادبدن حصه مند اوله سن زیرا کشی تابع اولدیغی کیمسه ایله معروفدر .

شعرای اندلسدن ابن خفاجه‌نك وزیر ابا محمد حقنده انشاد ایلدیکی بر مرثیهٔ مؤثره‌در

﴿ دیوانندن ﴾

فی کل ناد منك روض ثناء
وبکل خدفیك جدول ماء
ولکل شخص هزة الغصن الندی
غب البکاء ورنة المکاء

هر بر مجلسده سنك ریاحین مدح وثناك ایله برروضهٔ برزیب وزینت جلوه‌نما . وهجر وفراقکله او مجلسلرده هر کسك صحیفهٔ رخسارلری دوکدکلری اشك حسرتله کویا برر جدول مادر وسنك سوزش فرقتکله بکا ایدنلر ایچون نهالان درختك تمایللری کبی اهتزاز بی اختیار وحزین حزین ترنم ایدن طبورك صدالری کبی ناله وزار واردر .

يا مطلع الانوار ان بمقلتى
اسفاً عليك كمنشأ الانواء
وكفى أسى ان لاسفير بيننا
يمشى وان لاموعد للقاء

ای مطلع انوار ! بنم چشمانم سکا اسفمدن طولایی منشأ باران اولان بلوطلرکبی اشکریزاندر ٠
ای فراقیله جکرسوز اولدیغم ذات ستوده صفات ٠ بکا بو حزن واندوه کافیدرکه بنم حال دل زارمی سکا ابلاغ ایتك وسنك نوید التفاتنی بکا ایصال ایلمك ایچون بینمزده برسفیر اولمدیغی کبی ملاقاتمز ایچون دخی برموعد یوقدر.

فيم التجمل فى زمان بزنى
ثوب الشباب وحلية النبلاء
فعريت الامن قناع كآبة
وعطلت الامن حلى بكاء

ارتق لباس شبابی وحلیهٔ نجبابی بندن نزع ایلیان برزمانده صبر ایله تجمل نصل ممکن اولور ٠
بنم ثیاب شبابدن نزع ایدلدیکم هنکام غمده هرکون تزین وتجملدن عاری اولدم الا غطاء حزن وملالدن عاری اولمدم ٠ وکذلك جمیع زیب و زیوردن معطل اولوب الازینت بکادن معطل اولمدم .

فاذا مررت لمعهد لشبيبة
او رسم دار للصديق خلاء
جالت بطرفى للصبابة عبرة
كالغيم رق فجال دون سماء

وزمان نوجوانییه مخصوص برمنزله ویاخود رفیق شفیقمك خالی اولان دارینك آثارینه اوغرادیغم وقتده کوزلرمده عشق ومحبتدن ناشی پیدا اولان قطرات سرشك اطراف سماده طولاشان غیم رقیق کبی جولانه باشلادی ٠

ورفعت كفي بين طرف خاشع
تندى مآقيه وبين دعاء
وبسطت في الغبراء خدي ذلة
استنزل الرحمى من الخضراء
متململاً ألماً بمصرع سيد
قدكان سابق حلبة النجباء

وكوزلرم خشوع وخضوع ايله
اشك افشان اولديغي ولسانم دعا
وتضرعي رفع بارگاه منان قلديغي
هنگامده دست نيازي برداشته
ايلدم ·

ومضمار مجد وعلاده مسابقت ايدن
نجائب كريمة الاصلي سبقت ايلين
سيد والاشانكه نظم مرثيه سيله
ديدۀ خامه‌م سرشك افشان
حسرتدر · قبر پر انوارنده مضطرب
والمناك اولديغم حالده اوزرينه
آسماندن رحمت رب عزتك نزولني
طلب وتمنى ايدرك سطح زمينه
رخسودۀ تذلل اولدم ·

لا والذي اعلقت من تقديسه
كفي بحبلي عصمة ورجاء
وخررت بين يديه اعلم انه
ذخري ليومي شدة ورخاء

اول جناب اقدس متعاله قسم
ايدرمكه انى تقديس وتنزيه عندنده
دست نياز وتضرعي حبل متين عصمت
ورجايه بند وتعليق ايليوب حضور
الهيسنده جبهه ساى عبديت اولمش
واشبو تضرع ونيازمي شدت ورخا
كونلرنده كندمه ذخر ثواب وسبب
نجات بيلمشدر ·

لاهزني امل وقد حل الردى
بابي محمد المحل النائي

بني آمال دنيويه‌دن هيچ برشي
دوچار تحرك واضطراب ايتميوب
انجق بو اضطرابه باعث ممدوحم

فی حیث یطفأ نورذاك المجتلی
و فرند تلك الغرة الغراء

وكفی اكتئاباً ان تعیث یدالبلی
فی محو تلك الصورة الحسناء

فلطالما كنا نریح بظله
فریح منه بسرحة غناء

فتقت علی حكم البشاشة نورها
وتنفست فی اوجه الجلساء

تتفرج الغماء عنه كأنه
قمر یمزق شملة الظلماء

ابو محمد عالی مقامه حلول ونزول
ایدن هائله وحشت افزای فنادر.
وبنم كرفتار اضطراب حزن وآلام
اولمقلغم اونور مجتلا نك واوغرهٔ
غرانك منطفی اولدیغی مكانده
وقوعبولدی.

واول صورت حسنایی محوونابود
ایلمكده یدبلانك تباه وافنا ایتمسندن
ناشی حاصل اولان حزن واندوه
بن كبی دلفكار بی قراره كافیدر
ونیجه مدت بزاوسروباغ مجدوسعادتك
ظل عواطفنده آسوده نشین ونیجه
دملر انك دوحهٔ حدیقهٔ رأفتی تحتنده
مكین اولدق ایدی. بزم آرامساز عز
وراحت اولدیغمز او حدیقهٔ لطف
ورأفت ازهار ابتهاجنی كمال بشاشتله
كشاده ایتمكله اوراده جانشین مسرت
اولنلرك یوزلرینه قارشو متبلج
وتابنده وانك وجه پرانورینك تلألؤ
ویرتوندن بزم غم وغصه مز بالكلیه
منكشف وزائل اولور ایدی زیرا
اوعالیجاه والامقام ظلام غمومی محو
وازاله ایدر برقمر منیر ایدی.

﴿ صبرك محسناتى حقنده بر مقاله ﴾

قال النبى صلى الله تعالى عليه وسلم « الصبر ضياء » يعنى صبر ايله ظلام حيرت منكشف وحقايق امور واضح اولور.

﴿ قال الشاعر ﴾

ولئن تصبك مصيبة فاصبر لها
عظمت مصيبة مبتلى لايصبر

— معنى —

مصائبك نزولى هنكامنده صبر ايله. زيرا صبر ايتميان بر مبتلانك مصائبى چوق عظيم اولور .

﴿ وقيل ﴾

« العسر يعقبه اليسر . والشدة يعقبها الرخاء . والتعب يعقبه السعة. والصبر يعقبه الفرج وعند تناهى الشدة تنزل الرحمة . والموفق من رزق صبرا واجرا . والشقى من ساق القدر اليه جزعا ووزرا » عسرى يسر ، شدتى رخا ، تعبى راحت ، صبرى فرج تعقيب ايدر وشدائد متناهى اولديغى هنكامده رحمت نازل اولور . موفق

اوکیمسه‌درکه صبر واجرایله مرزوق اولور بدبخت اوکیمسه‌درکه قضا وقدر اکا جزع ووبالی سوق ایدر .

عباداللهه واجب اولان . شدته صبر ایدوب جناب کاشف الغمومه حمدوثنا ایلمکدر زیرا مصائب وشدائد متوالی ومتعاقب اولدیغی زمانده انلری فرج وفرح تعقیب ایلر ایشته آتیده‌کی نظملر بومعنایی تأیید وتأکید ایدییور .

﴿ قال الشاعر ﴾

واذا مسك الزمان بضر عظمت دونه الخطوب وجلت
واتت بعده نوائب اخری سئمت نفسك الحياة وملت
فاصطبر وانتظر بلوغ الامانی فالرزایا اذا توالت تولت

(مآلی)

زمان سنی برضرره کرفتار ایتدیکی وقتده اوضررك عندنده امور وخصوصك دوچار مشکلات اولوب اندن صکره برطاقم نائبه‌لر ظهوره باشلرکه نفسك حیاتدن بیزار اولور بویله بربرینی متوالی اولان امور عظیمه وشدیده‌نك نزولنده صبر ایدوب بلوغ امانی‌یه یعنی مقصدلرینه نائلیته منتظر اول زیرا رزایا وبلایا متعاقب اولدیغی زمانده اعراض ایدوب کیدر .

﴿ وقال محمد بن بشر ﴾

ماذا يكلفك الروحات والدلجا	البر طوراً وطوراً تركب اللججا
كم من فتى قصرت في الرزق خطوته	الفيته بسهام الرزق قد فلجا
ان الامور اذا انسدت مسالكها	فالصبر يفتح منها كل ما ارتتجا
لا تيأسن وان طالت مطالبة	اذا استعنت بصبر ان ترى فرجا
اخلق بذي الصبر ان يحظى بحاجته	ومدمن القرع للابواب ان يلجا
قدر لرجلك قبل الخطو موضعها	فمن علا زلقا عن غرة زلجا

— معناسی —

سنی لیل ونهار برده ، بحرده سیاحته نه مجبور ایدیيور . رزق ونصیبده خطوه‌سی قصیر چوق کیمسه‌لر واردرکه سن انلری سهام رزقه نائل ومظفر بولورسن . زیرا چوق کره مسدود اولان مسالك اموری صبر وتحمل کشاد ایلر .

سنك تمنی ایتدیکك برشیئی مطالبه‌ك ممتد اولورسه‌ده یعنی اکا ظفریاب اولمقلغنك زمانی امتداد ایدرایسه‌ده مأیوس اولمه صبره ملازم اول اکر صبرایله استعانه ایدرایسه‌ك فرج وفرحه ظفریاب اولورسن .

صاحب صبر اولان کیمسه‌نك حاجتنه نائلیتی وقرع ابوابه مداوم اولان کیمسه‌نك ایچرویه دخولی نه عجب مناسب ولایقدر .

سن آدیم اتمقدن اول قدمنك موضعنی تقدیرایت زیرا مغرور اوله‌رق مزلقهٔ اقدام اولان یوکسك محله اعتلاایدن کیمسه پابرجای ثبات وقرار اوله‌میوب ساقط اولور .

﴿ وقال ابو حاتم ﴾

اذا اشتملت علی الیأس القلوب	وضاق لما به الصدر الرحیب
واوطنت المکاره واطمأنت	وارست فی مکانتها الخطوب
ولم تر لانکشاف الضر وجهاً	ولا اغنی بحیلته الاریب
اتاك علی قنوط منك غوث	یمن به اللطیف المستجیب
وکل الحادثات اذا تناهت	فموصول بها الفرج القریب

(مآلی)

قلبلر یأس والمی مشتمل ومحیط اولوب صدرلر غصه وغم ایله مالامال اولدیغی وقلبلرده مکاره توطن وخطوب وشدائد ثبات وتمکن ایلدیکی وسن بواحوال ضرر اشتمالك انکشاف وزوالنه برطریق تدبیر بوله‌مدیغك کبی حلال مشکلات اولان صاحب عقل ورأیك رأی وتدبیریده فائده‌ویرمیوب سنی هرجهتدن یأس ونومیدی استیلا ایتدیکی زمانده جناب مستجیبدن سکا امداد واعانه کلور زیراهربر حوادث ومصائب حدغایته بالغ اولدقده فرج قریبه موصول اولور .

وقال الشاعر

اذا الحـادثات بلغن المدى　　وكادت تذوب لهن المهج
وخاب الرجاء وقـل العزاء　　فعند التناهى يكون الفرج

(مآل شعر)

حادثات دهر ونوائب زمان مرتبهٔ نهايته بالغ اولديغى وحرارت حادثات ونوائبدن جانلر اريه‌جكه تقرب ايتديكى واملل ورجانك ثمره قالوب صبر وتحمل قابل اولديغى زمانده حالت يأس ونوميديده بولنمه زيرا حادثات ومصائب متناهى اولديغى هنكامده فرج وفرح حاصل اولور .

شدائد وهموم حكم تقدير جناب رب قديره تابع اولوب انلر ساحهٔ ظهوره كلدكده وقت معينى تمام اولمينجه زائل اوليه‌جغى وتمام مدتده دخى بقاسى قابل اولمديغى كبى جزع بيهوده ايله شدائدك تقليلى وصبر ايله دخى تطويلى محال اولديغى واضحاتدندر . چونكه احوال دهردن هيچ برشى دائم وبرقرار اولمديغى كبى هموم وغموم دخى بردوام دكلدر .

ايشته حضرت عمر رضى الله تعالى عنه افندمز بومعنـايى ايمايدن آتيده‌كى نظمى وفاتى زمانده انشاد بيورمشلردر .

﴿ نظم ﴾

الم تر ان ربك ليس تحصى ایادیه الحدیثة والقديمة
تسل عن الهموم فليس شيئی يقوم ولا همومك بالمقيمة
لعل الله ينظر بعد هذا اليك بنظرة منه رحيمة

﴿ مآل نظم ﴾

ای نفس . کورمزمیسککه جناب واجب الوجودك حدیث وقدیم نعم الهيه سنی تعداده مقتدر دکلسن . سن هموم و غمومدن متسلی اول زیرا هیچ برشی دائم اولمدیغی کبی سنك هموم‌كده دخی دوام یوقدر . امید درکه الله تعالی حضرتلری بوندن صکره سکا نظر رحمت ایله نظر بیوره.

(اتخاذ اخوان حقنده اختلاف مذاهب ناسی واوصره ده)
(ایراد ایدیلان بعض اقوال حکمایی مشتمل برمقاله)

اتخاذ اخوان حقنده ارباب تجربه نك رأیلری مختلف اولوب انلردن بعضیسی کثرت احبانك اولویتنه قائل اولمشلردر . وحتی بعض حکمایه معیشت دنیویه ندن عبارتدر دینلدکده اقبال زمان، عز سلطان، کثرت اخواندر دیو جواب ویرمش .
بعض دیکر دخی احبانك قلتنده اولویت کورمشلر ودیمشلرکه

دوستی از اولان کیمسه اثقال محبتدن وتنازع وتخالفدن وارسته‌در واسکندر دیمشکه « المستکثر من الاخوان من غیر اختبار کالمستوقر من الحجارة والمقل من الاخوان المتخیر لهم کالذی یتخیر الجوهر » یعنی من غیر تجربة تکثیر یاران ایدن کیمسه بلا فائده ارقه سنه برچوق طاش یوکلنمش شخصه . و سزاوار انس والفت اولان ارباب صدق ووفایی سچوب قلت اخوانه قناعت ایلیان کیمسه میانهٔ جواهردن ایستدیکنی انتخاب واختیار ایدن آدمه بکزر دیمك اولور ، وعمرو بن العاص « من کثر اخوانه کثر غرمائه » دیمشدر یعنی هر کیمك دوستی چوق اولورسه آله‌جقلیسی دخی چوق اولور دیمکدر وابراهیم بن العباس « مثل الاخوان کالنار قلیلهما متاع وکثیرهما بوار » دیمشدر یعنی اخوان آتش کبیدرکه قلیلی نافع وکثیری حریق خانمانسوز کبی مضردر دیمك اولور . وابن الرومینك نظم آتیسی بو معنالری مؤیددر .

﴿ نظم ﴾

عدوك من صدیقك مستفاد
فلا تستکثرن من الصحاب

فان الداء اکثرما تراه
یکون من الطعام اوالشراب

ودع عنك الكثير فكم كثير
يعاف وكم قليل مستطاب

فما اللجج الملاح بمرويات
وتلقى الرى فى النطف العذاب

مآلى

سنك دوستك دشمنكدن مستفاددر يعنى دشمنلرك دوستلركدن تحصل وتحدث ايدر بوصورتده استكثار ياراندن اجتناب ايله. زيرا سنك مبتلا اولديغك امراضك اكثرى ياما كولات ويا مشروباتدن حادث اولور. سن كثرته ميل ايلميوب ترك ايله. زيرا نيجه كثير واردركه مستكره ونيجه قليل واردركه مستطابدر.

كورمزميسن آب دريا كثرتيله برابر تسكين عطش وحرارت ايلميوب ازالهٔ الم تشنكى ايتمك خاصه‌سى ماء عذب قليلده در.

دار التعليم مكتبى صنف منتهى طلبه‌سندن
سليمان فائق

ايقاظ الاخوان

مترجمى

دارالتعليم طلبه سندن هرسكلى م . كامل

معارف نظارت جليله سنك رخصتيله طبع اولنمشدر

درسعادت

(جمال افندى) مطبعه سى — باب عالى جاده سنده نومرو ٣٤

١٣٠٤

بيان حال

سايهٔ فيوضاتوايهٔ حضرت جهانبانيده عصرك اديب
وحيدى ودهرك لبيب فريدى استاذ اكرممز سعادتلو
الحاج ابراهيم افندى ايله فضيلتلو حسين افندى حضراتنك
زير نظارت وادارهٔ تحريرانه لرنده اولمق اوزره
كشادينه موفق اولدقلرى دار التعليم مكتب فيض
وادب مكسبنه مداوم وعلوم عربيه يى تحصيل واقتطافه
ساعى ومقدم اولديغم جهتله ترجمه واستنباط مآل اثناسنده
توسيع فكرايله منتفع اولمق امنيه سى نهايت بويله براثرى
وجوده كتورمكه سوق واجبار ايلدى واقعا يالكز
صباحلرى برر ايكيشر ساعت اولمق اوزره اون سكز
آيدن عبارت اولان برمدت ايچنده كى مكتسبات
ومقتبساتم بو مقوله آثارى ترجمه ايده بيله جك راده يه

وارمامش ایسه‌ده مارالبیان استفادهٔ ملحوظه سائقه‌سیله
علامهٔ شهیر جمال الدین ابی الفرج بن الجوزی علیه الرحمة
والغفرانك مؤلفات مرغوبه‌لرندن ﴿تنبیه النائم الغمر علی
مواسم العمر﴾ رسالهٔ مختصره و مفیده‌سنی مأخذ
اتخاذله بالمناسبه دها بعض امثال وآیات کریمه واحادیث
نبویه‌یی استشهاد صورتیله علاوه ومآلاً لسان عذب البیان
عثمانی‌یه علی قدر الاستطاعه نقل و ترجمه‌سنه خامه راز
مجاسرتله ﴿ایقاظ الاخوان﴾ عنوانی ویردم لکن ایلك
اثرم اولمق وبالخاصه لسان عثمانی زبان مادرزادم وقواعد
وشیوهٔ ترکی‌یه مطلوب درجه‌ده وقوفم اولمامق حسبیله
طبیعی الوقوع اولان خطیئات وصورت افاده‌ده کی عدم
ارتباط وانضباطك عفو وصفحیله معذور بیورلمقلغمی
خاصةً قارئین کرام حضراتندن استرحام ایدرم

مع مافیه {ابولقاسم الامدی} نك اشعار بلیغانه‌لرندن اشبو

* ومن اعجب الاشياء انك لاتدری *

* وانك لاتدری بانك لاتدری *

بیتی دخی حرفیاً احوال عاجزانه‌مله متناسب اولدیغندن سالف العرض خطایای واقعه‌یه هیچ برکمسه‌نك هدف سنك انداز اعتراضی اوله‌میه‌جغمی عرض ایلرم ومن الله التوفیق

دارالتعلیم مکتبی طلبه‌سندن هرسکلی

م . کامل

﴿ ايقاظ الاخوان ﴾

(بسم الله الرحمن الرحيم)

الحمدلله الذى جعل الاعمار مواسم ، يربح فيها ممتثل المراسم ويخسر المضيع الخاسر والصلوة والسلام على محمد نبيه الذى اقتدينا برسالته واهتدينا بدلالته وعلى آله واصحابه اجمعين .

معلومدركه عمر بشر صباوت وشبابت وكهولت وشيخوخت وهرم اولمق اوزره بش موسمه تقسيم اولنديغندن بونلرك هر برلرى فصل مخصوصلرنده بيان اولنه جغندن شمدى صباوت واكا متعلق خصوصاتى عرض ايدهلم .

(الباب الاول فى ذكر الموسم الاول)

عمر بنى آدمك مواسم خمسه سندن برنجيسى كه يوم ولادتدن حد بلوغه دكين اولان زمانه موسم طفوليت وصباوت تعبير اولنور اكا دائر بعض معلومات مفيده وايضاحات مغنيه اتيانه شروع ايدهلم شويله كه .

والدينك اولادينى تربيه خصوصنده ذره قدر تجويز تراخى ايتميه رك تعلم علمله اكتساب هنر وفضائل اوغورنده تشويقات متماديه اجرا وتسهيلات مقتضيه ارائه سيله آرزو وخواهشلرينك تزييد وتقويه سنه مدار اوله جق مكافات وتلطيفاتى اصلا دريغ

ایتمامکه جهد وفقط کلال وملالرینی موجب درجه‌ده افراط اوزره چالشدیرمقدن اجتناب ایلملیدر.

اره‌صره امور بیتیه ومصالح سائره‌نك صور مختلفه‌ده حسن تسویه ایله محور مطلوبنده جریانی نه‌کبی وسائط ووسائل اقتضا ونه‌یولده معامله ایتمك لازمکله‌جکی خصوصی تصویر وکوزلجه تعریفیله کسب وقوف ایلملرینه بذل مقدرت ایدلملیدر.

زیرا برصبی صباوتی اثناسنده ایو وکوتو هرنه‌یی تعلم وتحصیل ایدر ایسه حجره ایشلنیلان نقش کبی لوحهٔ حافظه وقوهٔ مدرکه‌سنده منقوش وپایدار اوله‌جغی آتی البیان حدیث نبوی ایله دخی مثبت ومؤیددر.

(قال صلی الله علیه وسلم)

(مثل الذی یتعلم فی صغره کالنقش علی الصخر والذی یتعلم فی کبره کالذی یکتب علی الماء).

مآلی

سن حداثتده تعلم علم ایدنك حال وشانی قیا ویاخود مرمر اوزرینه ایشلنان نقش وزمان کبرنده تحصیل ایدنك حالی دخی صو اوزرنده یازی یازانك حالی کبیدر.

(قال علی رضی الله عنه)

(قلب الحدث کالاراضی الخالیة ماالقی فیها من شیء قبلته)

یعنی حدیث السن اولانك قلبی اراضیء خالیهٔ منبتهیه بکزرکه اواراضی‌یه هیچ برنسنه ذرع والقا اولنمزکه آنی قبول ایلمسون یعنی نامی ونابت اولور.

(قال کرم‌الله وجهه فی قوله تعالی)

(قوا انفسکم واهلیکم ناراًقال علموهم وادبوهم)

کرك کندوکزی وکرك اهلکزی ناردن اتقاء ایدیکز یعنی انلری تعلیم وتأدیب ایلیکزکه علم وادب سایه‌سنده نوازل ومصائب دهریه وشدائد وعواقب اخرویه‌دن تخلیص گریبان ایده بیلسونلر.

برده چوجغك طهارت، آبدست، نماز وسائره کبی شرائط اسلامیه وفرائض الهیه اوکرتدیریلوب تألف وتلذذ ایلمسی وبرعکس یدی یاشنه کیروبده ادای فرائضده تکاسل ویاخود وادیء ترك وتهاونده بولندیغی حالده ضرب واخافه ایله دوچار مجازاة ایدلمك وقران عظیم الشانی حفظ ایتدیروب احادیث وعلوم سائره‌یی دخی اسماع واوامری امروتبلیغ ونواهی وقبائحدن زجر ومنع ومکارم ومحاسنه حث وترغیب ایتمك خصوصصاتی پدر ومادرك اهم وظائفیدر.

چونکه موسم، ذراعت وحراثت موسمیدر بیهوده یره برثانیه بیله افاته ایلمك کارعقل دکلدر نتکیم شاعر آتیده‌کی شوایکی بیتنده اوردهٔ نظم طلاقت بیان ایلمشدر.

(قال الشاعر)

ان الغصون اذا قومتها اعتدلت ۰ ولا يلين اذا قومته الخشب
قد ينفع الادب الاحداث فی مهل ۰ وليس ينفع فی ذی الشيبة الادب

(مفهوم شعر)

تازه و يكی ديكلمش فدانلری تقويم و تسديد ايلديكك وقت كسب اعتدال ايدر يعنی بر وفق مطلوب طوغريلور ۰

لكن قوری براغاج پارچه‌سنی طوغرلتمغه نقدر صرف مساعی ايدرايسه‌ك ايت ينه درست اوله‌مز كذلك ادبده نورسيدكانی حال صغرلرنده فائده منداپلر مسن واختيارلر ايسه زمان شيبلرنده تحصيل ادبدن بهره‌دار اوله‌مزلر ۰

مرويدركه عبد الملك بن مروان اوغلی وليده فرط محبت پدرانه‌سندن ناشی حليهٔ ادبله مترين اولمسنی الزام ايتمديكندن اوغلنك مخطیٔ وهوپيا مشرب چيقديغنی كوردكده وليده اولان شفقت ومحبتمز مضرتی مورث اولمشدر ديو متلهفانه اعتراف قصور ايلمشدر ۰

صبينك هنكام معصوميتنده ذكاوت وفطانتله مرزوق اولديغنی اشبو آيت جليلهٔ سبحانيه ايله‌دخی مبرهن ومؤيددر ۰

(قال تعالی)

(ولقد آتينا ابراهيم رشده من قبل)

حضرت ابراهيم على نبينا وعليه السلام اوچ ياشنده ايكن كوكب وقمر ايله شمسدن هر بررلرينى معبود اتخاذ ايدوب حين زواللرنده زوال صفتى شان جليل ربوبيته لايق اولميه جغنى تفرس ايتمكله (وجهت وجهى للذى فطر السموات والارض) قولنى ايراد ايلمشدركه مآل عاليسى بن وجه عبوديتمى قدرت وقوت صمدانيه سيله سموات وارضى خلق بيوران ذات جليل الشانه توجه ايلدم .

فلهذا برچوجق بش ياشنه كرديكى وقتده فهمى عيان ونفسنك حسن اختيارى ظاهر اولور يعنى نفع وضررى تمييز وتفريقه مقتدر اولور .

حضرت عمر الفارق رضى الله عنه حضرتلرى بركون اجراى ملعبه ايله مشغول بولنان برطاقم اطفاله تصادف ايتمرله مهابت وجلالت فاروقيلرينه قارشو طوره ميه رق عبدالله بن زبيردن ماعدا جمله سى قرارى فراره تبديليله برر طرفه صاوشمش اولدقلرندن كندوسنك دخى رفقاسيله برابر قاچديغنك سببنى استيضاح بيوردقلرنده نه جاده ضيقدركه آنى سزك ايچون توسيع ايده يم ونه ده برصوچ وكناهم واركه سندن قورقوب قاچه يم ديوبى پرواجوابى ويرمشدر .

بناءعليه برچوجقده بودرجه فرط ذكاء وجودت حدسك بولنه بيلمسى جاى استغراب وملاحظه در .

کذلك هارون رشیددن منقولدرکه برکون وزراسندن برینك خانه‌سنده بولندیغی حالده وزیر زاده‌یه خطاباً بزم او یمزمی احسن سزککیمی یوللو ایراد ایتدیکی سؤالنه مقابل البته بزمکی احسندر زیرا درونده امیرالمؤمنین بولنیور جوابنی المغله فطانت وفراستنی استحسان ایلمشدر.

بنابرین برصبینك قوهٔ مدرکه ایله قریحه‌سی نه‌رتبه‌ده بولندیغی وعالیٔ همتمیدر دکلمیدر ینه کندی نفسی ایچون اولان اختیارات یعنی عادت ایدنمش اولدیغی ولوکه ملاهیدن عبارت اولسون مشاغل واوضاع واطوارندن اکلاشلمقده صعوبت چکلمز. بعضاً مشاهده اولنورکه اجرای لعب ایچون برطاقملری تجمع ایدرده ایچلرندن همت عالیه صاحبی اولان بنم ایله کیم اوله‌جق ایسه‌یانمه کلسون کمال‌وقار وفخر ایله اعلان صوت ایلر قاصرالهمت ایسه کندوسی کیمه‌رفیق وکیمك صحابت وحمایتنده بولنه‌جنی مسکینانه صورار طورر بوحالده همت صبی نه زمان تعلی ایدرسه کافهٔ امور واشیایه علمی بالطبع اختیار ایدوب انکله اشتغال ایتمه‌ده اصلا اوصانمز.

والدینك اولادینی بیودوب بسلمکه وهردرلو مشاق ومتاعب واحوال سائرهٔ عمومیه‌دن وقایه وحمایه‌یه بورجلی اولدقلری کبی والدلرینك حدبلوغه ایریشدیغی زمان بلاتساهل

عفيفه و باكره اولمق اوزره بر رشيده ايله ازدواج وسائطنى استحضاره دخى بورجليدرلر.

بوكا دائر حديثده دخى وارد اولمشدركه هركيمكه حد بلوغه ايرمش ولدى بولنور و آنى تزويجه مقتدر اولورده بلاعذر شرعى تأخير وتأجيل ايدر ايسه اوغلنك ارتكاب ايده‌جكى مآثمه اشتراك ايتمش اولور بونكله برابر اولاده مالك اولان پدره تعجب اولنوركه حين بلوغنده كندوسنده جريان ايدن احوالى ونفسى ايله اولان مجاهده‌سنى اونودرده اولادينك حالنى كندى نفسنه قياس ايتمز.

ابراهيم الحربى ديمشكه صبيانك فسادينه سبب بعضيسنك بعضيسندندر يعنى كم مايه واسافل مقوله‌سنك اعتياد ايلديكى مساوى واخلاق قبيحه‌لرينك سؤ سرايتيدر آنك ايچون اومثلاو فحشياتله مألوف فرومايه و بدطينت چوجقلر يله اختلاط ايتديرلمامسنه اهتمام تام ايلمليدر.

ذاتاً نفوس انسانيه شيم سيئه واخلاق قبيحه ايله مجبول اولوب برده نعوذبالله اوكبى سؤ قرينك كثرت مخالطه‌سندن تدريجاً كوريله‌جكى افعال فضيحه بالطبع حسن قبول ايدلمش اوله‌جغندن آرتق بردخى اخلاق حميده واوصاف جميله ايله اتصاف وافعال ممدوحه ومحموده ايله الفت وانسيت ايتديريله بيلمسى محال اندر محال اولور.

ایمدی نفسنه امین اولو بده نکاح وتأهل اوزرینه تحصیل
علمی ترجیح واختیار ایده جك كنج پك نادر بولنـدیغیچون
سالف الذکر اولادی رشـده واصل اولدیغنی متعاقب حالیله
متناسب برقزك تزویجی لزومی انكار ایده جك هیچ بر بدر
تصور اولنه مز فی الواقع ائمهٔ اربعـه دن حضرت احمدبن حنبل
رحمه الله تعـالی وقت شـبابتی تحصیل علوم وفنونله امرار
ایدوب قرق یاشـندنصکره تأهل ایلدیکی صحـائف تواریخده
مذکور ایســه ده اومثللو ذوات کرامك شـاذ قبیلندن اوله رق
مستثنا طوتلملری امرضروریدر .

مع هذا دین وحسب وحسن خلق کبی اوصاف مرغوبه یه
رعایت ایتمکسزین ویاخود مال وسائره مثللو مجرد برغرض
موقته یه مبنی اوکبی خصائلی نظر اعتنا واعتباره الیو بده اولوز
اولمز باکره ویاثیبه یی تزویج وتنکیحه قیام ایتاملیدر بلکه افندمز
صلی الله علیه وسلم حضرتلرینك آتیده ذکر اولنه جق بش درلو
قادین ایله ازدواجی منع بیوردقلرندن بشقه برطـاقم شروطی
واردرکه اوشرائطه رعایت اولنمز ایســه عاقبتك حسن نتیجه یه
وارە جغنده شبهه لیدر .

شرط اول قزك متدینه وعفیفه وصاحبهٔ قنـاعت وکفاف
اولمسیدر .

شرط ثانی تامه‌العقل اولمقدرکه اوعقل کندوسنك حسن تقدیرینه باعث وصواب تدبیرینه آمر اوللیدر.
شرط ثالث عار وحجابی داعی اولمیه‌جق صورتده کفو واقران بولنمسیدر اشبو شروط ثلثه‌دن بشقه دها برطاقم صفات ذاتیه واحوال خصوصیه وار ایسه‌ده درجهٔ اهمیتلری شرائط ثلثهٔ مذکوره قدر اولمدیغی جهتله کلفهٔ تفصیلاتندن صرف نظر ایدلدی .

شمدی ازدواجی منع بیوریلان بش قادینك کیملر اولدیغی بیان ایده‌لم حضرت فخر کائنات صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلری برکون زید بن حارثه خطاباً (اتزوجت یازید) یعنی متأهلمیسك ای زید سؤال حکمت بیانلرینی ایراد بیورملرینه زید دخی لاجوابنی ویرد کده (تزوج تسعفف مع عفتك ولا تتزوج من النساء خمسا) یعنی حال تجردن قورتیلوبده تأهل ایدر ایسه‌ك عفت وناموسکله برابر بحق‌سنده عفیف واهل ناموسدن اولورسك لکن نسواندن بش قادینی تزوج ایتمه دیو فرمان بیورملری اوزرینه اوبش قادینك کیملر اوله جغی استیضاح ایلمکله (لاتتزوج شهبرةً ولا لهبرةً ولا نهبرةً ولا هبذرةً ولالفوتاً) جواب بلاغت بیان نبویه مظهر اوله‌بیلمش ایسه‌ده نه‌دیمك اولدیغی بردرلو فهم وادراك ایده‌مدیکندن تکرار استعلام ایتمش وحضرت سید الکونین صلی الله

عليه وسلم دخی (اما الشهبرة فالذرقاء البذية) یعنی کوزی
کوك رنکنده اولوب لسانی مقالات فحشیه یی تفوهه الشدیرمش
(واما اللهبرة فالطويلة المهزولة) یعنی طویل القامه اولوب
وجودی قوری وغایت ضعیف (واما النهبرة فالعجوز المدبرة)
یعنی فرتوته وقوجامش (واما الهبذرة فالقصيرة الدميمة)
یعنی اندامنك عدم تناسبی (واما اللفوت فذات الولد من غيرك)
یعنی صاحبهٔ ولد اوله رق طول قالمش اولان نسادن هیچ
برینی تزوج ایلمه کلام بلاغتما بلریله تفسیر وایضاح بیورمشلردر

(الباب الثانى فى ذكر الموسم الثانى)

بش موسمدن ایکنجیسی ابتدای بلوغدن اوتوز بش
یاشنه قدر اولان مدته ایام شباب اطلاق اولنورکه اومدت
ظرفنده مغالبهٔ شیطان رجیم ومجاهدهٔ نفس وهوی وقوعه
کلدیکی ایچون هرفرد آفریده یی دوشوندیره جك قدر اهمیتی
حائزدر چونکه شوموسمده بر شخص یا اوامر ربانیه یه اتباع
وزواجری ایله افعال غیر مشروعه دن ارتداع ایده رك بحق
نفس عزیزینی صیانت وحراستله قرب اللهی تحصیل ایدر
ویاخود برعکس نفس وهواسنه متابعتله مغلوبی اولوب انواع
فواحش ومکاره ارتکابله دارینده مستحق خسران ومستوجب
خرمان عظیم اولمش اولور ٠

(وقال الله تعالى فى كتابه العزيز)

(ان النفس لامارة بالسوء)

بو حالده نفسك قبائح ومساوى يه اولان شدت ميل وانهماكنه برده هوى وشيطان لعين كبى قوى ايكى ظهير بدلقانك معاونت ومظاهرتلرى منضم اولمقله مالك اوله جغى قوت غالبه وسطوت قاهره سنه قارشو ابناى آدمك سينه كشاى مقاومتله غلبه چالمسى آنجق پيرو اوامر صمدانيه اولديغى حالده استدعاى نور هدايتله تير دعاسى هدف اجابته اصابت ايدوب توفيق ظفر پيكر رفيقك ايريشمسيله اوله بيلور .

الحاصل انسان نفسنك آرزوكش اولديغى افعال فضيحه يى اجراسنده مخالفته مصرانه اهتمام وعلى التوالى نفسه كريه اولان اعمال حسنه ايله اشتغال طرقنى تسويل وآنكله تأنس وتألف چاره سنى تهيه يه اقدام وايجاب حاله كوره كاه ترغيب وكاه ترهيب معامله سندن سرمو انحراف ايتامكله قهر وتدمير ايلدكدنصكره جناب واهب العطايا جل شانه حضرتلرى قرآن كريمنده بيورديغى سعادت ابديه تبشيراتنه مظهريتله كامبين اولمسى مقرردر .

(قال الله تبارك وتعالى فى القرآن)

(واما من خاف مقام ربه ونهى النفس عن الهوى فان الجنة)

(هى المأوى)

يعنى خالقنك حضور معنويسنده وقوفله رؤيت محاسبه دن خوف وزواجر سبحانيه‌دن امتناع ونفسنى دخى هواسنه متابعتدن نهى ومنع ايدن‌كمسه‌نك مأوى ومسكنى تحقيق جنت اعلادر .

(قال النبى صلى الله عليه وسلم)

(حفت الجنة بالمكاره وحفت النار بالشهوات)

جنت نفوس انسانيه‌يه اجراسى صعب وعسير اولان محاسن افعال ايله محاط اولديغى جهتله دار الجنانه دخول آنجق نفسك مكارهنى ايشلمكله ميسر اولور .

كذلك ابن آدم نفسنك مشتهى اولديغى لذائذ مستكرهه دنيويه ايله تلذيذ دماغنه مساعده ويرمكله مستحق عذاب نار جحيم وجدير عقاب اليم اولور .

موسم شبابده حازم وكامل الرأى اولان ذات ستوده صفات كرك نفسك حظوظات وشهواتنه وكرك دهرك هر درلو نوائب ومصائبنه صبر وتحمل سبيله اجر كثير وثناى وفيره نائليتله بالجمله آمال وآمانيسى بروفق دلخواه تيسر نماى حصول بوله جنى نصوص قاطعه ودلائل عقليه ونقليه ايله مثبت ومؤيددر .

(كما قال الله تعالى)

(ان الله مع الصابرين)

و

(واصبر على ما اصابك ان ذلك من عزم الامور)

يعنى سكا اصابت ايدن حوادث ومصائب دهريه‌يه صبر ايت تحقيق صبر عزم امورزدندر .

(وقال صلى الله عليه وسلم)

(من اعطى فشكر ومنع فصبر وظلم فغفر وظلم فاستغفر فاؤلئك لهم الامن وهم مهتدون .)

(مفهوم حديث)

كندوسنه ويريلان انعام واحسان مقابله‌سنده ايفاى تشكر وممنوع يعنى برشدت ومصيبته مبتلى اولوبده صبر وتحمل ايدن ومظلوم ومغدور اولوبده دوچار ايلديكى ظلم وغدرى ستر واخفا ايليان وياخود ظالم ومعسوف اولدينى حالده ايتديكى تعدى ومظالمه تائب ومستغفر اولان ذوات داخل دائرهٔ امن وامان ونائل هدايت سبحان اولمش اولورلر .

(وقال صلى الله عليه وسلم)

(عجب ربك من شاب ليس له صبوة ويقول الله تعالى ايها)

(الشاب التارك لشهوته انت عندى كبعض ملائكتى)

يعنى مستلذات شهوانيه‌يى ذائق اولميان شاب ممدوح الخصال ريسنك ثنای جميلنه واجر جزيلنه لايق اولور وجناب رب مستعان حضرتلرى خطاب بيوروركه اى شهوات نفسيه‌سنى تارك اولان كنج سن شو حظوظات شهوانيه‌كه عدم ميل وانهماكك حسبيله حال بشريتده ايكن نزد الوهيتمده بعض ملائكه‌مك رتبه‌سنى احراز ايلدك .

(قال على كرم الله وجهه)

(الصبر مستأصل الحدثان والجزع من اعوان الزمان)

صبر حدوث دهرى اصلندن محو واستيصال ايلر وجزع يعنى عرض شكوى وآه وزار ايلمك زمانك عوننده‌ندر يعنى شدائدك توارديته باعثدر .

(وقال محمد بن بشير)

ان الامور سدت مطالبها . فاصبر يفتق كل ما ارتجا
لاتيأسن وان طالت مطالبة . اذا استعنت بصبر ان ترى فرجا
اخلق بذى الصبر ان يحظى بحاجته . ومدمن القرع للابواب ان يلجا

(مآل ابيات)

منغلق وانحلالى متعسر كورينان مطالب امورك اغلبى صبريله انكشاف پذير اوله‌بيلور .

بناءً عليه مطالبك حصوليله حاجته مظفر اوله‌جق زمانى براز اوزار ايسه‌ده‌ينه صبردن استعانه ايتديكك حالده كندينى

مفرح کورمکدن اصلا مأیوس اولمه چونکه حاجتـه ظفریاب
ایله محظوظ اولمغـه احری و الیق حلیهٔ صبرله متزین اولان
ذاتدر تشـکیم ابوابه قرعی ادامه ایدن شـخص اوقپو یه ولوج
ودخوله جدیر اولور ٠

بنابرین بالغ ورشیده خفی اولمیه‌که ابتدای بلوغندن اعتباراً
دلیل وتقلیدیله معرفةالله یعنی خالقنی بر بیلوب ایمان کامل ایله
وحدانیتنی اقرار وصفات ثبوتیه وبعثت رسل وانبیاسنی اثبات
وفخرالانبیاء صلی‌الله علیه وسلمک نبوتنی تصدیق واوامرینه
امتثال ونواهیسندن اجتناب ایتمک کندوسنه فرض اولور.

بوکا دلیل ایسه نفس ذاتیسنی وترتیب اعضـاسنی رؤیتله
صورت خلقتنی معتبرانه ملاحظه کافی اولوب البته شوترتیباتک
برمرتبی وبوبنانک بربانیسی اولمق لازمکلدیکنی تسلیم ایتملیدر.

بونی دخی بیلملی‌که رشـده واصـل اولور اولمز درحال
حضرت‌الله کندوسنه ایکی ملك انزال بیوروب مدت عمرنده
حسنات وسیئاتدن هرنه‌که ایشلر ایسـه صحائف اعمالنه کتب
وضبط ایله بارکاه صمدانیته عرض وایصـال ایچـون صحابت
ورفاقت ایده‌جکلردر.

(قال سبحانه وتعالی)

(وان علیکم لحافظین کراماً کاتبین یعلمون ماتفعلون)

(قال محمد بن الفضل)

(منذ اربعين سنة ما امليت على كاتبي سيئة ولو فعلت ذلك لاستحييت منهما) يعنى قرق سنه دنبرو دفتر اعمالمه مأمور اولان كاتبلره بر فعل سيئى املا وتحرير ايتديرمدم اكر ايتديرمش اولسه ايدم شبهه سز نكونسار استحيا اولوردم .

زهى سعادت

بناءً عليه هر عبد مكلف بوكذركاه بيقاده ايشليوب رفع وايصال اولنه جق اعمالنى ملاحظه ايله متيقظانه حدهٔ تفتيشدن كچروب وقوعه كتورديكى زلات و هفواتنى كمال ندامت وتوبهٔ قطعيه ايله ازاله وامحا ايلمكه دقيقه فوت ايتميه رك تلافى مافاته تشمير ساق اهتمام ايلمليدر .

كذلك اشرف اعضاى مخلوق وافضل آلاى خالق اولان چشمانى محرماته عطف واماله دن حذر ايتمك اهم مهماتدندر .

(قال الله تبارك وتعالى)

(قل للمؤمنين يغضوا من ابصارهم)

يعنى حبيبم احمد (صلى الله عليه وسلم) سن قلوبى نور ايمانيله منور اولان موحدين قوللريمه تبليغ ايله كه ابصارى محرماتدن منع ومحافظه ايتسونلر .

چونكه نظر بشر داعىٔ شهوتدر شهوت ايسه مهلك ومخوف

بیلدیریلیر حتی دینلمشکه برخاتونه مدبصر ایلمک اسهام ابلیسدن برسهم سم آلود قدر ایراث مضرت ایلر . فلذلك هر کیمکه محض رضای باری ایچون نسوانه باقمز ایسه واجب تعالی حضرتلری اول کمسه‌یه ایمان کامل احسان بیوررکه قلبنده حلاوت ولذت فوق العاده بولور وبالعکس غض عین ایده میان شخص برقادینله اکتفا ایتسون تاکه تبعات مؤبقهٔ بصردن خلاص بوله لکن کثرت استمتاع زنان خصوصنده نفسنه رخصت ومساعدت ویرمیه‌رك دائما حال اعتدال واقتصاد اوزره بولنمسی لزومی انکار اولنه‌مز زیرا کثرت مجامعه قلوبی تشتیت واقویانك قوتنی تضییع ایله دوچار ضعف ودها لایعد ولایحصی برطاقم فنالقلر ایراث ایلدیکی امور مسلمه‌دندر .

شیب وشیوختك اکثری نقدینهٔ شبابتلرینی بیهوده یره صرف واتلاف وتفریطیله امرار ایام ایتدکلرینه اساله‌ٔ سرشك حزن آلود ندامتله نفسلرینی لوم وتکدیر ایده کلدکلری مشاهده اولنمقده‌در .

بناءً علی ذلك ایلروده قوت ومکنت موجوده‌نك تدریجاً انسلاب پذیر اولمغله یرینه عجز وکلالتك فرمانبر اوله‌جغنی دوشونك ایدرك سوء استعمالدن وقایه وپرهیزه چالشملیدر .

نتیجهٔ کلام کنجلرك کافهٔ امورده افراط وتفریطدن

صقنوب (خیر الامور اوساطها) مأصدقنجه حرکت ایتملری ایجاب ایدر .

ایمدی بو قاروده مجملاً بیان اولندیغی اوزره فرائض الهیه یعنی صلوات خمسه و صیام و سائره‌یی علی وسع البشر ادا ورضاء الٰهی تحصیل وقهر وغضبندن خوف ایتمکله وظائف عبودیتی حسن ایفایه بذل مقدور ایدملیدر .

چونکه اجرای مفترضاتده جزئی مسامحه ومساهله نعوذ بالله بالکلیه او فرائضك ترکنی منتج اوله‌جغندن خسر الدنیا والآخره اولمق امر مقرردر کذلك اکا دوامله رغبت ورهبت کبی ایکی خصلت ممدوحه اکتساب اولنورکه افضل خصائل وخصائصدر زیرا بو ایکی خصیصه‌یی مجتمع اولان شخصك سعادت دنیویه و سلامت سرمدی یه نائل اولمسی مستغنیٔ شك وارتیابدر

بنابرین نفس و هواسنه تابع اولوب ده دها وقت واردر دیه‌رك قضا واجراسنی زمان کهولت وشیخوخته تعلیق ایتمك قطعاً جائز اوله‌مز .

چونکه شو خانهٔ لابقادن رحلت وفرقت زمانی معلوم ومعین دکل که اکا کوره استحضار زاد ولوازم سفریه ایدیله بیلسون یاخدا نکرده بغتةً اجلك حلولیله بلا ذخر وز اد

اولدیغی حالده اللرینی صاللایه‌رق کیدرسه نه‌یوزله حضور رب العالمینه واره‌جغنی درخاطر ایتملیدر .

(قال بعض الفصحاء)

اقبل علی صلواتك الخمس کم مصبح وعساه لایمسی
واستقبل الیوم الجدید بتوبة تمحو ذنوب صبیحة الامس
فلیفعلن بوجهك الغض البلی فعل الظلام بصورة الشمس

(مفهوم ابیات)

سن کمال خواهشله بش وقت نمازینی ادایه مقبل ومواظب اول زیرا تمامیٔ تندرستی ایله صباحه داخل اولمش ده اقشامه ایریشمسی اومولمیان نیجه کمسه‌لر واردر .

ودونکی کونك صباحنده ارتکاب ایتدیکك ذنوبی محو ونابود ایلیه‌جك توبه ایله ورودینه مشتاقانه منتظر اولدیغك یوم جدیدی استقبال ایت چونکه البته تازه ونازك اولان اوپارلاق وجه وسیماك متغیر ومتکدر اولور نصلکه کونش غروب ایلدیکی زمان صورت پرتو فشاننه فعل ظلام عارض ومؤثر اولور .

بو صورتده شبان کنجلك زمانلرنده احداث زله‌دن زیاده‌سیله توقی وحذر ایتملیدرلر زیرا ایام شبابده ایشلنیلان زله غایت مستحسن وذیقیمت اولان برقماشده بعض معایب ونقائصك بولنمسی کبیدر .

مع مافيه اوكبي لذائذ فانيه و عوارئ مسترجعه ايله آوان عمرلريني چوراناراولذائذدن براثر بولوب بوله‌میه‌جقلرینه عطف نظر تجسس ايدرلر ايسه حسرت دائمه و عقوبت اليمه‌دن بشقه هيچ براثر كوره‌ميه جكلرندن متلهفانه اظهار پشيمانى وندامت ايده‌جكلرنده شبهه يوقدر زيرا لباس فاخرهٔ تقوايى يرتوب آتان كمسه بتون بتون عريان قالمامق ايچون توب فرسوده‌يى دخى اكتسا ايلمكه‌بوله‌مز .

(قال ابو القاسم الجنيد)

(لواقبل مقبل على الله تعالى الف سنة ثم اعرض عنه لحظة كان مافاته فى تلك اللحظة اكثر مما حصل له فى تلك الالف سنة)

يعني برعبد مقبل بيك سنه امرالهى يه امتثالاً اطاعت وعرض عبوديت ايلسه‌ده بعده برلحظه معبودندن معرض اولورسه اولحظه‌ده كندوسنى فوت ايدن شئ يعنى اعراضى سببيله متحصل اولان جرم وكناهى اواولكى بيك سنه ظرفنده ايشلديكى حسنات وطاعاتنه معادل قزانمش اولديغى اجر وثوابندن دها چوق ودها بيوكدر .

(وقال بعضهم)

(وددت لوان يدى قطعتا و غفرلى عن ذنوب الشباب)

كاشكه ايكى اللريم قطع اولنسه‌ده كنجلك زماننده ايشلديكم

گناهلر عفو ومغفرت ایدلسه ایدی موجب محظوظیتم اولوردی .

مأخذم اولان رساله‌نك مصنفی رحمة‌الله علیه نقل ایدییورکه برکون دهان کشای وعظ ونصیحت اولدیغم حالده بووجهله فتح کلام ایدوب دیدمکه ای شاب مادامکه بوبادیهٔ غیر متناهیه ومفازهٔ واسعه‌یی مستصحب اولدیغك کالای کرانبها وجواهر نفیسه‌یی محلنه ایصالیله نائل جزا ومکافاة اولمق ایچون قطع ایدیورسك باری اوجواهر واقمشه نك اشتراسنه طالب وفقط دون واهون فیاتله سندن المق ایچون نهانی دام حیل وخدع قورمغله سنی الداتمغه چالیشان هوای غراره لدی الملاقاة خدعه و حیله‌سندن حذر اوزره بولنمز ایسه‌ك کیده‌جکك یره‌سنك کبی مغبون اولمامش وصفر الید قالمامش برچوق راجین کورمکله سبابه‌کذای تأسف واشکبار تلهفه اوله‌رق واویلایی قوپاررسك اما هیهات که چکمشه تأسف برفائده‌یی مفید اوله‌ماز دیمکله خطاب وآتی الذکر شعریله ختم مقال طلاقت بیان ایلمشدر .

اما الشباب فظلمة للمهتدی ‌ ‌ ‌ وبه ضلال الجاهل المتمرد
فاقمعه بالصبر الجمیل ودم علی الصو ‌ ‌ ‌ م الطویل فانه کالمبرد
واکفف لسانك عن فضول کلامه ‌ ‌ ‌ واحفظه حفظ الجوهر المتبدد

واغضض لحاظك عن حرام واقتنع | بحلال ماحصلت تحمد فی غد
ودع الصبی فالله يحمد صابراً | يانفس هـذا موسم فتزودی
ليس الذی ترك الذنوب مشيباً | كالتـاركها وقت شعر اسود
اغنم مديحة يوسف فی صـبره | واحذر تعجل آدم فی المبتدی
اسمع اخی وصية من ناصح | لاتتركها فی المساوی وفی الغد
و احذر يراك الهنـافی زلة | ان الاله لمن عصی بالمرصـد
ياايها العـاصی الی كم فی الهوی | واللهو ماتخشی مقـام الموعد
الصبر عن شهوات نفسك توبة | فاثبت و غالط شهوة لم ترقد
تحمد هناك اذا هواك تركته | ياسعد تسعد بالمعـاش الارغد
ان شئت نيل الفخر فاصبر واصطبر | ان المفـاخر فی الطريق الابعد

(مفهوم ابيات)

كنجلك زمانی هدايت ربانيه‌يه مظهر اولمش اولان كمسه‌يه دخی برظلمتدر كذلك متعند ومتمرد اولان جاهل‌ده كنجلكی سببيله راه ضلالتده قالور .

بناءعليه زمان شبابده نفسك مشتهياتنه صبر جميل ايله آنی قهر واذلال وصوم طويله دوام ايتكه تبعات مؤلمه‌سندن خلاص بولوب مفرح اوله‌سك ولسانی فضله كلامی تفوهدن منع وكف ايله متبـدد ومتفرق اولان جواهری صيانت ايتـديكك كبی آنی دخی او يله‌جه حفظ و حراست

ولحاظنی یعنی چشمانی محرماته امالەدن کوزەدوب کسب وتحصیل ایدەبیلدیکك مال حلاله قناعت ایتکه یارین روز ندامتده اسمك ذکر حسنله یاد اولنسون صبوه وشهوتی ترك ایله زیرا جناب واجب تعالی صابری مدح وثنا بیورمشدر ای‌نفس ذراعت وتجارت زمانی آنجق اشته شو موسمدەدر سن سفر ایچون ممکن مرتبه زاد وذخیرەیی تدارك وادخار ایله . طول امل ایله صحت وسلامت وجودینه مغرور اولمه بونی‌ده بیلمش اول‌که صاچ وصقالی آغرمش اولدیغی حالده معاصی ایله اشتغالی کریه کورەرك ناچار ترك ایدن‌کمسه ایله لیلهٔ ظلما کبی سیاه صاچلرینك قراکلتیسی چشمان ضیافشانك فرینی قماشدیروب قرارتمق حالنده بولنان نوجوانك اوذنوبی ترك ایلمسی سیان اولەمز .

سن‌ده حضرت یوسف علیه السلامك صبرده قزانمش اولدیغی حسن صیت ومدیحەیی اغتنامه چالیش لکن حضرت ابوالبشر علیه السلامك حال بدایتندەکی تعجلندن احتراز ایت .

ای قرنداشجغزم سن شو ناصحك سکا ویرمکده اولدیغی نصیحت ووصیتی حسن تلقی ایت وصباح، اقشام دخی خاطرکدن چیقاروب آتمه .

جناب رب العالمينك سنى برزله ده كورمكدن اجتناب ايت زيرا حضرت الله هر دائم حاضر، ناظردر عصيانه مبتلى اوله رق ايقاع جرم ايدن شخصى كورر .

اى هوى وهوسنه منقاد اولان باغى شو مناهى وملاهى يه نوقته دك دها دوام ايده جكسك .

عجبا شو حال پرملالكله يارين مقام موعده كلمكدن خوف وحيا ايتمزميسك هيهات .

اويله ايســه حسرت ابدى يه دوشمامك ايچون كل نفسنك مشتهياتنه صبر ايله توبه يه شتاب ايت .

وشهوتى تعطيل ايله ترك خواب غفلت ايدرايسه ك بى ريب وكان محمود وممدوح اولورسك .

اى سعادتمند سن معيشت طيبهٔ وسيعه ايله مسعود اولدك اكر فخر وشرفه دخى نائل اولمق ديلرسك هم صبر ايت وهمده صبره متحمل اول زيرا مفاخر اوزاقده بولنيور آنجق آنلره صبره ملازمتله ايريشيلور .

(الباب الثالث فى الموسم الثالث)

بش قسمدن اوچنجيسنه كه اوتوز بش ياشندن تمام اللى ياشنه قدر اولان زماندر حال كهولت دينلور .

هرنقدر قواده فتور بولنور ايسه ده شوموسمده شبابتك

بقیه‌سی ونفسك اثرمیلی دخی بولنورآنجق کشی حسن تصرفی سایه‌سنده ینه بهره‌مند خظوظ اوله‌بیلور لکن کنجلکده کی استفاده قدر اوله‌مز .

فلذا کهولت زمانی صاحبنه کوس رحلت چالنوب لوازم سفریه‌نك تدارکنی اخبار وحلول موسم انتقالنی اخطار دیمك اولوب بوکا دلیل ایسه نور شیبك اضائه وانارە‌سی مع زیادةٍ کفایت ایلر .

بوحالده سنی کهولته ایرمش اولان ذات نفس عزیزینك زمام اراده‌سنی اله الەرق نهی اولندیغی مناهیدن اباء ومکلف اولدیغی فرائضی ایفا ایلدکدن بشقه نوافل و طاعات مستحسنه ایله استدراك مافات ایده‌رك اجتلاب عفو یزدان واکتساب اجر وغفران ایلمسی لزومی هویدادر .

(روی جعفر بن محمد عن جابر بن عبدالله رضی الله عنه)

(عن النبی صلی الله علیه وسلم)

(انه قال فی بعض خطبه)

(ایها النـاس ان لکم نهایة فانتهوا الی نهایتکم وان لکم معالم فانتهوا الی معالمکم وان المؤمن بین مخافتین اجل قدمضی لایدری ماالله صانع فیه واجل قدبقی لایدری ماالله قاض فیه فلیتزود العبد من نفسه لنفسه ومن دنیاه لآخرته ومن الحیاة

قبل الموت فان الدنيا خلقت لكم وانتم خلقتم للآخرة فوالذى نفس محمد (صلى الله عليه وسلم) بيده مابعد الموت من مستعتب ولا بعد الدنيا دار الا الجنة اوالنار)

(مفهوم حديث)

اى ابنـاى بشر تحقيق سزك ايچون نهايت ومعالم واردر سز اونهايت ومعالمكزه منتهى اولكز يعنى اولوم مقرردر دائم سزى تعقيب ايديور نهـايت تيز هرناكـنه هدف اولمقدن برچارهٔ خلاص بوله‌میه‌رق نازنين وجودكز دفين خاك هولناك اوله‌جقدر اويله ايسـه شمديدن آنى قارشـوكزده طورمش وپنجهٔ قهارانه‌سنى سزه طوغرى اوزاتمش نظريله باقوب آلام وشدائدينى نصل تجرع ايده‌بيله‌جككزى دوشونكز .

معمافيه هرمؤمن ايكى بيوك قورقو ارا‌سنده‌در برى سبق ايدن عمريدركه آنك ايچنده صانع حقيقينك ايشنديكنه واقف اوله‌مز ايكنجيسى باقى اولان اجليدركه آنك حقنده حكم وقدر الهى نه‌درلو جريان ايده‌جكنى بيله‌مز .

بونك ايچون هرعبد اولمزدن اول زمان حياتنده نفسندن ينه كندى نفسى ودنياسندن آخرتى ايچون زاد وذخر تدارك ايتسون زيرا دنيا آنجق سزك ايچون يارادلدى سزايسه آخرت ايچون خلق بيورلديكز .

بن اول ذات عظيم الشانه قسم ايدرمكه محمدك (صلى الله عليه وسلم) نفسى يدقدرت الهيه‌سنده‌در موتدن صكره موافق رضاى بارى اولمق اوزره برعمل ايشلمسى كندوسندن طلب اولنور فردواحد اولمديغى كبى بوعالم فانيدن صكره‌ده باريه‌جق براو بولنه‌مز يالكز ايكى مسكن بولنه‌جق‌كه برى جنت وبريسى جهنمدر .

(قال بعض البلغاء)

(لاتبت عن غير وصية وان كنت من جسمك فى صحة ومن عمرك فى فسحة فان الدهر خائن وكل ماهو كائن كائن)

يعنى هرنقدر جسمنى صحتـــده وعمرينى فسحتده كوريبورايسه‌كده وصاياى لازمه‌يى ايفا وتبليغ ايتمكسزين زنهار وزنهار بركيجه بيله بيتوتت ايتمه .

زيرا دهر خائندر نصل اولسه سنى الداتوب خيانت ايده‌جكدر باخصوص هرنه‌كى وقوعى محقق اولور وقوعبولمش حكمنــده عد اولنور .

(قال المصنف رحمه الله تعالى)

قدرأيت المشيب نوراً تبدى نور الطرق ثم ما ان تعــدى
ان نور الشباب عارية عنــدى فجــاء المعير حتى اســترد
جائنى ناصــح اتانى نذير ببيــاض ارانى الامر جــدا

وتزود زاد الشتاء فقد فا ت ربيع ضيعت فيه الوردا
قف على الباب سائلا عفومولا ك فما ان يزال يرحم عبدا

(مآل ابيات)

بن حالت مشيبى اوبله بر نور لامع كوربيورمكه راه ظلمت التحاف سفره ايقاد مشعلهٔ انتباه ايله وقت حركتك حلولنى ، مالزمهٔ سياحتك مهيا قلنمسى لزومنى بى غرضانه اخطار ايليور .

نورشباب ايسه عندمده برعاريت مسترجهدن عبارتدر زيرا معير كلوركلز درعقب بندن اعاده واسترداد ايلدى .

برده اوصرهده بياضه بورونمش برناصح ترشرو يانمه كلهرك بكا تهديد ايلهامر ايديور وديبوركه اى خواب آلودهٔ بستر غفلت آرتق شو خوابكاه عطالتى ترك ايتده براز لوازم شتائيه نك تداركنه غيرت ايله بيلميورميسككه فصل ربيعك ختاميله خوشبوكللرك صولوب دوكولمسى دخى نهايت بولور سنده اكمال انفاس ايتمزدن اول تقصيراتنك عفوينى طلب ايچون باب مرحمتمآب الوهيته التجا ايله عرض ندامت ومذلت ايلر ايسهك البته غريق لجهٔ غفران اولهجقسك .

(وله ايضاً)

عشت وظل الشباب ممدود والغصن يهتز والصبا رود

واقبل الشيب فی عساکره بیض فغابت عساکر سود
قد میس الغصن فی نضارته لکنه بعدان ذوت عود
وجاءك الموت فانتظره وذا العمر یسیر والسیر معدود
لابد من مزعج علی غرر هیهات باب البقاء مسدود
ترحل عن کل ماتخلفه ویأکل الجسم فی البلی الدود
ثم ویمحو الثری محاسنه والجهل فاش والقلب جلمود

(مفهوم ابیات)

ظل شباب ممدود ایکن خفیف وزان ایدن
بادصبایه قارشو نونهالانك خرامان خوش ادایله اهتزازه
کلمسندن افئدهٔ مأیوسه‌نك تازه حیات بولمسیله امیدلری اویاندیغی
زمان بن دخی متلذذ ایدم .
لکن هیهات کوردکلرم هب خیال ایمش سردار شیب ،
عسکر بیشمار بیاض ایله هجوم ایدوب لشکر سواد شباب
وادیٔ انهزامه شتاب ایدرك غائب ونابدید اولدی .
بن ایسه شو انقلابات ناکهانی‌یه قارشو وله و خیرت ایچنده
قالدم .
رونق ونضارتی کالده اولان تازه برفدان بوکیلور ،
طوغریلور لکن او نضارتك رهین زوال اولمسیله اعوجاجی
قبول ایتمز برقوری قامش اولور .

اویله‌ایسه دهشتلی موت سکا طوغری کلیور سن‌ده ورودینه اهمیتله انتظار ایت باخصوص کیده‌جکك یریك صعب ویك چتین اولوب سیر وحرکت زیاده صعوبتلیدر غروره مزعج اولان البته مرحمت الهیه‌دن دور اولور چونکه باب‌البقاء کندوسنه مسدود بولنور .

تحت تملك وتصرفنده اولان اشیانك جمله‌سندن مهجور اوله‌رق آیریلوب جسمنی دخی غدالری اولمق اوزره بر طاقم حشراته بخش ایدرسك .

اوت مادر اصلینك وصال آغوشنه دوشان کنج ایله اختیارك اراسنده هیچ برفرق اولمز نقدر محاسن واراایسه کافه‌سی محو ونابود اولور .

حال بویله ایکن ینه سمع بشر کوش مواعظدن اصم اولور چونکه جهلی تأسس وقلبی دخی تحجر ایتمشدر .

(الباب الرابع فی الموسم الرابع)

ابواب خمسه‌دن دردنجیسنه موسم شیخوخت دنیلورکه اللی یاشندن یتمش یاشنه قدر اولان مدتدن عبارتدر .

وموسم شیخوختك فصول اربعه‌دن فصل خریفه مشابهت کلیه‌سی اولمق حسبیله شوراجیقده اکا دائر برایکی سوز سویلمکی مناسب کوردك شویله‌که :

فصل خریفده نصـل که بالجمله مذروعات ومحصولات کماله
ایروب حصاد وحرمان ایدلدکدنصکره انبارلره ادخال وادخار
اولنمغله تارلالرك رونق ونضـارتی قالمز وحبوبات وسـائره‌دن
براثر کورلمز بعینـه سنی شیخوخته واصل اولمش اولان آدم
دخی عمرینك مواسم ثلثه‌سنده عمل ایتدیکی طاعات وحسناتك
اجر ومثوباتنی ویاخود ارتکاب ایلدیکی محرمات ومنهیـاتك
کناه ومأثمنی دفترینه قید ایتدیرمکله اعمال خیریه‌سـنه مقابل
مکافاة واقبال منهیه‌سـنه معادل مجازاتنی تهیهٔ واحضـار ایتمش
اولور اراده برفرق وارایسـه اوده برمحصولك قبل الخریف
قلت میاه ویاآفات سائره واسـباب عارضه ایله مصاب اولوبده
وقت حصادده صاحبنی یعنی آنی. ذراعت وفلاحتله وجودینی
انواع مشـاق ومزاحمه دوچار ایدن شخصی موسم خریف
خلاصی محال برقیـد مذلته مقیـد ووثاق کدورتله موثق ایلر
حال شیخوخت ایسه اویله اولمیوب بلکه برشخص اللی یاشنه
قدر مدت عمرینی ارتکاب محـارم ومناهی وارتغـاب فضائح
وملاهی ایله کچیررسه‌ده بعده ندامت قطعیه وتوبهٔ خالصـه ایله
اظهار پشیمانی وطلب هدایت وغفران ربانی ایله تائب ومستغر
اولور وخواطر مساوی قلبنه ورود ایتمسـندن بیله احتراس
ایلر ایسه هم صحائف آثامنی امحا وهمده تلافیء مافات صورتیله
تأمین بقا ایتمش اولور .

لكن (القمر ضياء والشمس اضوء منه) فهواسنجه كنجلك زمانندهكى ذوق وتجارت ازمنهٔ سائرهده ايديلان تجارته مقيس اولمديغيچون ذوق شبابدن محروم اولانلر الى الابد محزون ومتألم اولهجقلرنده شبهه يوقدر .

كلهلم احوال سائرهسنى بيانه ايتدى مبادئ شيخوختده احياناً نفس وهوانك اويانمسيله بيچاره شيخك تازه حيات بولمشجهسنه سونديكى كوريلور .

لكن سوينهجك قدر مهم اولهمز چونكه حال كبر تقوى وترقى ايتدكجه شهوت دخى قلباً تزايد ايدرسهده فعلاً تدنى ايدر .

بناءً عليه ممنونيتى موجب اولسه بيله ينه صبرى التزام ايلمسى اولى كوريلور وصبرينه كوره مأجور دخى اولور لكن افعال قبيحهيه مصر اولوبده اجرايه عدم اقتدارندن ناشى ضرورى اوافعالى ترك ايدن شيخك اوترك وفراغتنه صبر وياخود توبه دنيلهمز پرهيزلكى ده مقبول وممدوح صاييلهمز

(كما قال الشاعر)

تاركك الذنب فتاركته   بالفعل والشهوة فى القلب
فالحمد للذنب على تركه   لالك فى تركك للذنب

(مآل شعر)

كناه سنى ترك وسندن اعراض ايلديكى ايچون سن ده آنى بالفعل ترك ايتدك يعنى اوفعل قبيحى ايشلمكه كندنده اقتدار حس ايتمديكك جهتـله اضطرارى آنى ايشلمدك يوقسه آنى ايشلمكدن اصلا چكنمزدك چونكه قلبك شهوتيله مملیءدر.

بنابرين اوكناهك سنى ترك ايتـديكنه ثناوتشكر ايديلور يوقسه سن آنى ترك ايتديكك ايچون اوتشكره سن جدير اولهمزسك.

(قال النبى صلى الله عليه وسلم)

(ابغض الخلق الى الله شيخ زان)

يعنى جناب اللهه مخلوقاتنك اك زياده مبغوضى زمان شيخوختنده فعل زنايى ارتكاب ايدن كمسهدر.

كذلك علمى ايله عامل اولميان علما دخى افعال قبيحهايله مألوف اولان شيوخ منزلهسنده اولوب جهلادن دها زياده لوم وعتابه مستحق وذم وعذابه مستوجب اولورلر .

(كما قال الفضيل)

(يغفر للجاهل سبعون ذنبا قبل ان يغفر للعالم ذنب)

يعنى عالمك بركناهى عفو اولنمزدن جاهلك يتمش كناهى عفو ومغفرت اولنور زيرا برشيئك ماهيتنى بيلهرك آنى اجرا

ایدن کمسه ایله بیلمیانك اره سنده فرق کثیر واردر.

حتی جناب واجب تعالی جلت عظمته حضرتلری نظم جلیلنده (قل هل یستوی الذین یعلمون والذین لایعلمون) بیورمشدرکه مآل عالیسی ای حبیبم احمد سن سویله که عالم اولان قوللرمله جاهل اولانلر مساویمیدر البته دکلدر.

(وقال ابوالدرداء)

(ویل لمن لایعلم ولایعمل وویل لمن یعلم ولایعمل)

یعنی ایواه نه بیوك عذابه مستحقدر شول کمسه که نه علمی وار ونه ده عملی ویاخود علمی وارده عمل ایتمز.

(وقال ایضاً)

(اخوف مااخاف اذا وقفت بین یدی الله ان یقول قدعلمت فما ذاعملت اذعلمت)

قورقدیغم شیئك اك مخوفی یارین حضور رب العالمینده حاضر وواقف اولدیغم وقت بکا ذات عظیم الشانك سن عالم ایدك نه یی عمل ایتدك مادامکه علمك وار ایدی دیو سؤال بیورمسیدر.

(قال المصنف رحمه الله)

غررنا بالشباب المستعار وقعنا بالمشیب عن الخمار

انارلنا المشیب سبیل رشد وندمنا علی خلع العذار

فوا اسفی عمر تولت لذاذته وابقت قبح عار
فنحن الیوم نبکی مافعلنا وکیف وکم وقعنا فی خسار
ولیس لنا خزن وخوف وندب فی خضوع وانکسار
تعالوا نبك ماقدکان منا وقوموا فی الدیاجی باعتذار
وماشیء لمحو الذنب اولی من الاحزان والدمع الغزار
ستدری یامفرط صدق قولی اذا غودرت فی بطن الصحاری
وخلاك الصدیق اسیر قفر ترافقك الندامة فی القفار
وقد فازوابما حازوا جمیعاً وانت رهین ذل و افتقار
فخذ حذرا وزادا تکتفیه لرحلته الی تلك الدیار

(مفهوم ابیات)

خیلی مدت نوش بادهٔ غفلت مایهٔ شبابله سر کرم اوله رق وادیء غرورده طولاشدق تا که صیاد مشیبك قورمش اولدیغی دام محنته دوشمکله حالت محوه کله بیلدك . مشیبك بزه طریق رشدی ارائه ایلمسیله حیوانات مهمله کبی اوته بری صالدیریکمزه قطعیاً ندامت ایلدك .

لکن تأسف اولنورکه سلف ایدن ایاممزك تلذذاتی اعراض قطعی ایله بزدن تولی ایدوب یرنده عارقبیحدن بشقه برخلف براقمدی .

شمدی ایسه ایشلدیکمز افعال فضیحه‌یه ندامتله اشکویر

اولیورز نصل اشکبار تأثر اولیه‌لم که سائقهٔ جهل وغرور ایله بوکون پك بیوك خسارته دوچار اولدق هزار حیف .

مع ما فیه بزم ایچون باعث نجات منحصراً حزن و خوف وخضوع وخشوعیله بکا ایلمکدر . بو حالده کلیکز که خلاف رضای باری اوله‌رق صدور ایدن افعالمزی کوز یاشلریله امحا ایده‌لم . لیالیٔ ظلماده دخی اعتذاریله قائم اوله‌لم زیرا کثرت بکا ایله احزان قدر کناهلری هیچ برشیٔ محو ایده‌مز .

ای مفرط ای غافل شمدی سکا ویرمکده اولدیغم شو نصیحتم . صدق قولم سمع کوشنه واصل اوله‌میور لکن یارین انسان وو خوشدن . ماء و نباتدن خالی اولان صحاریٔ نا متناهیه‌ده ترك اولندیغك زمان بو سوزلرمی تلهفله تذکار ایده‌جکسك فقط هیهات .

فرط محبت و صداقتلرینه مطمئن اولدیغك رفیقلرك سنی اومفازهٔ مهلکه‌نك اسیری اولمق اوزره براقوب کیدرلر .

واو حالده سن یالکز رفیق ندامتله برابر خائب و خسران اولورسك . آنلر هرنه‌که حائز ومالك اولمش ایسه‌لر برابرلرنده اولدیغی حالده فوز ونجات بوله‌جقلر سن ایسه ابدی مرهون ذل وافتقار اولمق اوزره قاله‌جقسك . اویله ایسه او یومقده اولدیغك او خواب غفلتدن بیزار اول . یوله چیقمزدن اول

کفایت مقدار زاد وذخر تدارکنی کور تا که اومثللو دیار بعیده‌ده سیر وسیاحتك براز کسب سهولت ایتسون .

(الباب الخامس فی الموسم الخامس)

ایمدی مواسم معدودهٔ خمسه نك منتهیسی وابنای آدمك زوالپذیر اولدیغی موسمه حال هرم دینلورکه یتمش یاشندن اجلك حلولنه دکین اولان ایامدر حال هرمده وجود بشر قرین انحنا وقوای مجموعه‌سی رهین انقضا اولدیغی کبی عقل وحواس سائره دخی دوچار ضعف اوله‌رق انحطاط پذیر اولور موتك هرمه اودرجه عشق ومحبتی وارکه آن وصالنی خلجانلر ایچنده انتظار ایدییور انك ایچون سعادت هرمه نائل اولان پیر روشن ضمیر امور دنیویه‌دن کف ید وقطع مناسباتله یشایه‌جغی مدتنی فضله برربح اولمق اوزره تلقی ایدوب غنیمت بیلملیدر یعنی کندوسنی موتیدن برمیت متحرك عد وعمر باقیسنی ملاهی ومالایعنی کبی مواد نامشروعه ایله کچیرمامکه جهد وغیرت ایدوب عمرینك هر ثانیه سنی بیله بهاسی تقدیر اولنه‌مز برجوهر ذیقیمت قدر محافظه ایتملیدر «

(وفی الحدیث)

(ابن الثمانین اسیرالله فی الارض)

یعنی سنی سکسانه وارمش اولان کمسه یریوزنده جناب حقك اسیریدر فلهذا زمان هرمده بولنان آدم آنجق تذکر

مامضی و ادراك مافات ایله توفیر دعا و تکثیر استغفار وممکن
مرتبه اعمال خیریه ایله اشتغال ایلمکه حصر اوقات ایدوب
ارتحال لوازمنی تهیئه وتدارکیله بقیهٔ عمرینی کچورملیدر .

نتکیم سری نام‌ذات اویقوسی غلبه ایتمدکجه اصلااویومازدی

کذلك عامر بن قیس هرکون و کیجه بیکررکعت نماز ادا
ایلمك معتادی اولدیغندن برکون کندوسنه یاهو ازاجیق
توقف ایدیکز سکا سویلیه جك کلامم واردر دیان بررجله
جواباً (امسك لی‌الشمس حتی اکلمك) یعنی سن شمسی سیر
وحرکتندن توقیف ایت که بن‌ده سنکله مکالمه ایده بیلەیم
کلام حکمت بیانلرینی ایراد ایلمشدر »

کذلك یوماً من الایام برقاچ کشی برعابدك حضورینه
داخل اولدقلرنده قورقارزکه سنی مشغول ایتدك دیو اعتذار
ایتملریله عابد دخی (نعم‌منعتمونی من‌وردی ومن نظر فی‌شرف
العمر اغتنمه) یعنی اوت اوراد و اذکارمدن بنی الیقویدیکز
خالبوکه عمرینی شرف کوران کمسه البته آنی اغتنامه چالیشور
جوابنی ویرمشدر •

حال بویله ایکن ینه بعض شیوخ کوریلورکه ناسله کثرت
اختلاطی آرزو واولور اولمز آدملرله کورشمك سوداسنده
بولنورده مالا یعنی وبیفائده بر طاقم حکایات مضحکه‌یی نقل

واستماعیله متلذذ اوله‌رق بیهوده یره مابه الافتخارلری اولان
بقیهٔ حیاتلرینی ضائع وهبا ایدرلر .

لکن اکر ذره قدر عقل و اذعانلری اولسیدی اومثللو
هرزه کولکله تضییع اوقات یکل لزوم کورلمدکجه ذکر اللهدن
بشقه برحرف بیله تفوه ایده‌میه‌رك اك صوك محصوللرینی
دیو شر مکله زادوز خرك ازدیادینه بذل مقدور ایدرلردی
خلاصهٔ کلام شباب اولان بضاعه‌سنی حراسته اعتنا ، زمان
کهولتده علی قدر الامکان تحفظه اجتهاد ، هنکام شیخوختنده
جماعت مسعودهٔ کبرایه لحوق اسبابنی استحضاره سعی واقدام
حال هرمنده دخی فرصتی غنیمت بیلوب استدراك مافاته
بذل اهتمام ایلمك اقتضا ایتدیکنی اخطاره اجتسار واتی الذکر
شیخ سعدی رحمه‌اللهك شعری ایله ختم مقال ایدیورم .

﴿ شعر ﴾

یاناظرا فیه سل بالله مرحمة * علی المصنف و استغفر لکاتبه
واطلب لنفسك من خیر تریدبه * من بعد ذلك غفرانا لصاحبه
والله ولی التوفیق